

Gheorghe GRAUR,

master în drept, asistent-universitar

al Catedrei „Drept Polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Vasile ZAVATIN,

doctor în drept, conferențiar universitar

al Catedrei „Drept Polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

PENDULAȚIA INDICILOR CANTITATIVI ȘI CALITATIVI DEMOGRAFICI CA PREMISE CE AFECTEAZĂ MOBILIZAREA, VALORIFICAREA POTENȚIALULUI UMAN AL DIASPOREI

Rezumat:

Fenomenul diasporei în epoca contemporană este o situație reală a evoluției societății, fiindcă frontierele nu mai sunt decât un element teritorial și politic al unui stat.

Actualitatea studiului este relevantă de organele de resort privind fenomenul migrațional și imigrațional reprezentat de indicii cantitativi și calitativi demografici.

Fluctuația și forța personalului diasporei este direct proporțională cu bilanțul migrator al fiecărui stat, ce favorizează sau diminuează mobilizarea, valorificarea și recunoașterea potențialului uman al diasporei.

Studierea fenomenului migrațional, devotamentul excesiv al diasporei, naționalismul față de „alma mater” contribuie la evitarea acumulării unor disensiuni sociale cu impact direct asupra întregului tablou internațional și regional, generând uneori disconfort statului gazdă sau crearea „conflictelor înghețate”, „secesioniste”.

Cuvinte-cheie: migrație, diasporă, situație demografică, imigrație, emigrație etc.

Summary:

The phenomenon of diaspora in the modern era is a real situation of the evolution of society, because the borders are no more than a territorial and political element of a state.

The present study is emphasized by the competent area of the phenomenon of migration and immigration represented by the demographic quantitative and qualitative.

Fluctuation and force of diaspora is directly proportional to each state's migration balance, favoring or reduce mobilization, development and recognition of human potential of diaspora.

Studying the phenomenon of migration, excessive devotion of diaspora, nationalism to "alma mater" helps prevent the avoidance of social disagreements with a direct impact on the whole international and regional picture, sometimes generating discomfort to the host state or creating "frozen conflicts" or "secessionist" conflicts".

Keywords: migration, diaspora, demographic situation, immigration, emigration etc.

Introducere. Evoluției speciei umane îi este caracteristică, în anumite limite, mobilitatea teritorială sau geografică. Această particularitate este cunoscută sub numele de „migrație” și poate fi definită drept mișcarea teritorială a oamenilor atât în limitele unei țări, cât și în afara lor.

Migrațiile, în accepțiunea foarte largă a termenului, implică ideea de deplasare, de schimbare de loc și de locuință. Termenul se referă atât la plecarea

individuală, la deplasarea grupelor umane, cât și la mișcările sezoniere, în căutare de lucru [1, p. 116].

Etapa actuală se caracterizează prin migrațiile economice dar și politice; se atestă un flux mare de migranți din țările Americii Latine spre SUA, o nouă destinație sunt țările din Orientul Apropiat care primesc migranți originari din India, Pakistan, Africa de Nord, de asemenea, o destinație importantă a muncitorilor necalificați este Rusia.

În ultimul timp o amploare tot mai mare a căpătat migrația populației din diferite „puncte fierbinți”, cum ar fi: Ucraina de Est, Sudanul de Sud, Siria etc. [1, p. 117].

În lumea contemporană, migrația este un fenomen global și fiecare stat și societatea sa sunt afectate de acest fenomen. Ultimele decenii au creat o nevoie reală din partea statelor de a-și instrui „specialiști în materie de migrație” – managementul migrației, migrația legală, protecția frontierelor, azilul etc. [2, p. 5]. Cauzele care pot determina migrațiile populației sunt: economice (surplusul sau deficitul de forță de muncă, nivelul bunăstării materiale ale populației), naturale, politice, familiale etc. [3, p. 36-37].

Alți autori elucidează alte cauze caracteristice epocii contemporane cum ar fi: războaiele; persecuțiile politice și religioase, discriminările etnice, condițiile climatice nefavorabile, condițiile geografice periculoase (ex: cutremure, inundații); căutarea unor condiții economice mai bune etc. [4, p. 16].

R. Moldova se caracterizează printr-un grad înalt de migrație atât internă, cât și externă.

În perioada postbelică în fluxul migrației interne predomina cea de la sat la oraș, fenomen determinat de: mecanizarea agriculturii, ritmul avansat al industrializării orașelor, creșterea decalajului dintre calitatea vieții la oraș și cea de la sat. Sporul numeric al populației urbane din perioada respectivă s-a efectuat pe baza migrației populației de la sat și mai ales pe contul migrației populației din spațiul sovietic. Cel mai mare flux de imigranți a fost cel din Rusia și Ucraina. Intrarea pe teritoriul Republicii Moldova este permisă străinilor care întrunesc următoarele condiții:

- a) posedă un document valabil de trecere a frontierei de stat;
- b) posedă viză acordată în condițiile prezentei legi sau, după caz, permis de ședere valabil ori buletin de identitate pentru refugiați sau pentru beneficiarii de protecție umanitară;
- c) prezintă documente care justifică scopul intrării și fac dovada existenței unor mijloace corespunzătoare etc. [5, art. 6].

Exodusul cetățenilor din Republica Moldova în străinătate pentru angajare la locuri de muncă este un fenomen de proporții semnificative, populația romă luând parte, de asemenea, la acest flux migrațional. Totodată, comportamentul migrațional al romilor are anumite trăsături specifice. În primul rând, trebuie menționat faptul că migrarea cu întreaga familie este specifică romilor și este un fenomen care explică parțial incidența abandonului școlar printre copiii romi [6, p. 15].

În anii 1940-1950, au avut loc migrații forțate a populației băștinașe, pe motive politice, organizate de regimul sovietic, în special în Kazahstan și Rusia.

După obținerea independenței direcțiile migrațiunii populației dintre R. Moldova și alte state s-au modificat esențial. Un flux mare de emigranți din R. Moldova s-au îndreptat în afara spațiului ex-sovietic (SUA, Germania, România, Israel).

O parte însemnată din emigranți și imigranți, în ultimele două decenii s-au repatriate în țările de origine. Mulți moldoveni s-au întors în țară din Rusia și Ucraina și invers, mulți ruși și ucraineni s-au întors la țara lor de origine.

O formă specifică de migrațiune este cea ilegală (clandestină). Ea include migrații care pătrund pe căi ilegale pe teritoriul țării. În R. Moldova, în perioada crizei economice, aceasta a atins proporții deosebit de mari. Cel mai mare flux de migrați clandestini se îndreaptă spre Rusia, Italia, Spania, Israel [3, p. 37-38].

În Republica Moldova instituția specializată a statului responsabilă de gestionarea problemelor ce țin de regimul de ședere al străinilor, inclusiv de integrarea și naturalizarea acestora, este Biroul Migrație și Azil din cadrul Ministerului Afacerilor Interne. La nivel teritorial, Biroul Migrație și Azil este reprezentat de două servicii regionale cu sediul la Bălți și Comrat [7, p. 18].

Necesitatea studierii proceselor migraționale în țara noastră se datorează determinării Republicii Moldova ca o țară independentă nouă și conexiunea ei la procesele migraționale globale. În țară se simte tot mai accentuat nevoia cetățenilor de a-și pune în aplicare planurile lor migraționale cu privire la migrarea temporară sau definitivă [8, p. 215].

O temă actuală de dezbateri, pentru dezvoltarea Republicii Moldova, o constituie problema migrației forței de muncă. Fluxurile migratorii au dus la sporirea interesului de cercetare a acestui fenomen de către experții autohtoni, și anume la căutarea de răspunsuri, ce anume îi determină pe cetățenii noștri să emigreze peste hotare. Ca răspuns la întrebarea dată, trebuie să menționăm următoarea cauză: obținerea independenței statului moldav, șomajul ridicat, criza economică acută prezentă până acum.

Procesele migraționale influențează atât situația socială, economică și demografică din țară, cât și stabilitatea și securitatea statului.

ASPECTE ALE GLOBALIZĂRII	EUROPA		SUA	
	Pozitiv	Negativ	Pozitiv	Negativ
Furnizarea de locuri de muncă și întărirea economiei în țările sărace	48%	34%	64%	21%
Menținerea diversității culturale în lume	46%	37%	53%	28%
Economia țării subiectului chestionat	45%	35%	52%	30%
Standardul de viață al subiectului chestionat	42%	30%	51%	28%

Sursa: The Chicago Council on Foreign Relations and The German Marshall Fund of the United States, Worldviews 2002. Survey of American and European Attitudes and Public Opinion on Foreign Policy [9, p. 48].

Procesele migraționale influențează atât situația socială, economică, demografică din țară, cât și stabilitatea și securitatea statului [8, p. 215]. Actualul program de guvernare nu se axează pe gestionarea deplină a amenințărilor reale, palpabile ce țin de securitatea statului și siguranța cetățenilor lor. Un factor determinant al ascensiunii terorismului este chiar procesul migrațional, sau cu alte cuvinte crearea castelor sociale cu aceleași înclinații sociale, devianțe psihologice, aceleași concepții religioase (asemeni „jihadiștilor” – ca rezultat al ascensiunii lumii musulmane).

Următoarea statistică reflectă părți ale procentajului gravității problemelor respective în arealul zonelor SUA și ale Europei.

MĂSURI PENTRU COMBATAREA TERORISMULUI	EUROPA (% în favoare)	SUA (% în favoare)
Sprijinul pentru țările sărace în vederea dezvoltării economiei acestora	91%	78%
Trupe terestre care să atace taberele de instrucție și alte facilități ale teroriștilor	69%	84%
Lovituri aeriene împotriva taberelor de instrucție și a altor facilități ale teroriștilor	68%	87%
Restricționarea imigrației în țările proprii	63%	77%
Asasinarea liderilor teroriști	51%	66%

Sursa: The Chicago Council on Foreign Relations and The German Marshall Fund of the United States, *Worldviews 2002. Survey of American and European Attitudes and Public Opinion on Foreign Policy* [9, p. 49].

Date relevante despre migrația din Republica Moldova pentru perioada anului 2013 [10], sunt prezentate prin intermediul sondajelor gospodăriilor și migranților. Acestea au fost realizate consecutiv de Centrul de Analiză și Investigații Sociologice, Politologice și Psihologice CIVIS și IASCI în cadrul NE-XUS Moldova.

Constatările principale ale studiului gospodăriilor din 2013:

A. Cadrul general:

a) 38,6% din gospodăriile din R. Moldova au avut una sau mai multe persoane care au practicat migrația internațională și/sau mobilitatea geografică (mobilitate internă);

b) 29,4% din gospodăriile au avut unul, mai mulți sau toți membrii în migrație internațională, pe termen lung sau sezonier;

B. Migrația internațională pe termen lung (definită drept migrație pentru o perioadă mai mare de 12 luni):

a) 411 000 sau 12,4% din populația totală sunt în migrație internațională pe termen lung;

Dintre aceștia:

- b) 370 000 sunt lucrători migranți sau 11% din totalul populației:
 - 23% din gospodării au cel puțin un membru care lucrează peste hotare pe termen lung;
 - 56% (sau 206 000) din lucrătorii migranți sunt în Rusia, 22% (sau 81 000) în Italia, iar între 2% și 3% (sau de la 8000 la 10 000) în fiecare din următoarele țări precum Franța, Turcia și Portugalia;
 - 56% sunt bărbați/44% femei;
 - 68% provin din mediul rural/32% din mediul urban;

Suplimentar:

- 18 400 moldoveni se află la studii peste hotare;
- 18 700 persoane sunt în migrație în scopul reîntregirii familiei [11].

În Republica Moldova există diverse surse de date cu referire la migrație. Bi-roul Național de Statistică, prin intermediul cercetării Anchetei Forței de Muncă, estimează numărul de lucrători migranți în vârstă de 15 ani și peste (persoane care în perioada de referință se află peste hotare la muncă sau în căutare de lucru) în baza cercetării realizate la nivel național în mod reprezentativ.

Datele Poliției de Frontieră cu privire la trecerea frontierei oferă posibilitatea cunoașterii perioadei de ședere atât în R. Moldova, cât și peste hotarele ei pentru toate persoanele care traversează frontiera de stat în mod legal. EUROSTAT furnizează date importante cu privire la migrații moldoveni cu cetățenie și ședere regularizată în țările de destinație [12, p. 106].

Statisticile EUROSTAT, disponibile în domeniul cetățeniei active, utilizează doi indicatori relevanți ai Uniunii Europene privind integrarea migranților (Declarația Conferinței ministeriale europene privind integrarea – Zaragoza):

1) Rata de naturalizare – în 2013, statele membre ale UE au acordat cetățenie la aproximativ 1 milion de persoane (circa 980 de mii de cetățeni străini), ceea ce reprezintă 3% din totalul cetățenilor străini în UE – 27 [13] de state membre (din totalul de 33 milioane de cetățeni externi domiciliați în UE).

2) Ponderea de ședere pe termen lung a cetățenilor non UE – în 2014, majoritatea cetățenilor rezidenți non UE a fost înregistrată în Letonia și Estonia, cu un permis de ședere pe termen lung (mai mult de 87%, în reședință totală pentru fiecare țară).

În baza aceluiași statistici ale EUROSTAT, statele membre ale UE au acordat în 2015 protecție la mai mult de 330 000 de solicitanți de azil, ceea ce reprezintă o creștere cu 72% în raport cu anul 2014 [4, p. 51].

Referitor la acest subiect doamna Diana Cheianu-Andrei nuanțează următorul aspect: datele prezentate de această instituție relevă identificarea, în ultimii ani, a unui număr mare de migranți în dificultate repatriați în țara de origine [12, p. 107]. Analiza datelor prin prisma variabilei de sex relevă un număr mai mare al femeilor care au fost repatriate decât al bărbaților.

Menționăm că studiul respectiv nu se focusează pe elucidarea categoriilor de emigranți, ci se focusează pe impactul acestora asupra politicii naționale.

Potențialul uman al membrilor diasporei.

Conceptual de diasporă își are rădăcinile în Grecia Antică, anterior semnificând „împrăștiere”. De-a lungul timpurilor, termenul „diasporă” a fost extins și de către alte grupuri etnice, treptat ajungând să definească toate tipurile de migranți sau populația minoritară, dar care menține un simț al diferențierii etnice și sentimental provin din altă parte. Cele mai mari diaspore contemporane sunt: afroamericană – 25 milioane, kurzilor – 14 milioane, irlandeză – 10 milioane, italiană – 8 milioane, ungară – 4,5 milioane, poloneză – 4,5 milioane, turcă – 3,5 milioane, iraniană – 3,5 milioane, japoneză – 3 milioane, libaneză – 2,5 milioane.

Diverse sondaje confirmă faptul că migranții mențin nivele solide de coeziune socială. Dâșii își aleg destinația în baza alegerilor prietenilor sau a familiei deja emigrate, se întâlnesc în mod regulat cu alți moldoveni peste hotare, comunică frecvent cu cei de acasă și accesează relativ frecvent media din țara de baștină. Cu toate acestea, numărul în creștere al asociațiilor diasporei nu este considerat de migranți drept o sursă de informație și suport, astfel, în unele țări, cum ar fi Rusia, existența unor astfel de asociații se ignorează, pe când în alte țări, cum ar fi Italia, asociațiile diasporei se dezvoltă luând forma unor centre de întrunire, având mai cu seamă un caracter cultural [14, p. 37].

Procesele migraționale afectează, de asemenea, potențialul economic al țării: piața muncii, sectorul public și cel privat se confruntă cu exodul forței de muncă calificate – în migrația pe termen scurt sau lung sunt implicate aproximativ 42% din populația economic activă a Republicii Moldova (1232,4 persoane în anul 2014, potrivit statisticii oficiale).

Prin urmare, Guvernul recunoaște importanța diasporei și își asumă rolul de promotor și apărător al drepturilor fiecărui cetățean, indiferent de locul său de reședință, precum și de facilitator al mobilizării diasporei.

Includerea domeniului diaspora, migrație și dezvoltare în politicile naționale este un proces complex, care implică ministere, autorități publice centrale și instituții. Întrucât diaspora constituie un factor catalizator al dezvoltării țării, strategia națională „Diaspora-2025” (în continuare – Strategie) se axează pe dezvoltarea relațiilor cu membrii diasporei, pe promovarea și respectarea drepturilor tuturor cetățenilor țării, indiferent de locul aflării acestora [15, p. 5].

Veniturile din remitențe au influențat semnificativ diminuarea ratelor de sărăcie, acestea alimentând consumul de bază al gospodăriilor și asigurând ieșirea din sărăcie. Remitențele reprezintă aproximativ 26% din PIB și depășesc de 7,7 ori valoarea netă a investițiilor străine directe, estimate la 207,4 mil. dolari SUA. În anul 2014 rata sărăciei absolute în Republica Moldova a constituit 11,4%, cu 1,3 puncte procentuale mai puțin decât în anul 2013. Astfel, pe parcursul anului 2014 au părăsit zona sărăciei peste 46 mii de persoane. În anii 2006-2014 rata sărăciei absolute a scăzut de la 30,2% până la 11,4%, adică de circa 2,6 ori.

În scopul dezvoltării naționale este imperativ ca politicile și intervențiile să promoveze caracterul circular al contribuțiilor și rezultatelor productive ale migranților și diasporei. Diaspora poate contribui la dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova prin competențe profesionale, abilități umane și resurse financiare, fără o reîntoarcere propriu-zisă în țară.

În prezent, diaspora Republicii Moldova este structurată în aproximativ 250 de asociații în peste 30 de țări, inclusiv în diverse grupuri de inițiativă și de excelență profesională. Cele mai numeroase asociații sunt înregistrate în Italia, România, Ucraina, Federația Rusă, Portugalia, Franța, SUA și Canada.

Diaspora moldovenească este una tânără și fragmentată. Diaspora cuprinde atât „diaspora clasică” – persoanele care au emigrat definitiv peste hotare, cât și „diaspora nouă” – migranții care au plecat la muncă în străinătate începând cu anii 1990. Asociațiile diasporei nu au suficiente capacități și experiență în motivarea și angajarea cetățenilor în activități de voluntariat sau de dezvoltare a comunității [15, p. 16].

Tipologia asociațiilor diasporei este complexă și diversă, în funcție de statutul juridic, modelul de gestionare a activităților și domeniul de activitate.

Asociațiile și grupurile diasporei au un rol important în realizarea acțiunilor și obiectivelor strategice în domeniul diaspora, migrație și dezvoltare. Factorul integrator pentru toate structurile diasporei este apartenența națională și civică, care necesită consolidare și valorificare pe 3 dimensiuni:

1) voluntariat: potențialul contribuției civice și de voluntariat al membrilor diasporei poate fi implicat în activități și stipulat în programe dedicate acestora în Republica Moldova;

2) advocacy și diplomație publică: comunitățile proactive și grupurile de excelență ale diasporei pot facilita promovarea imaginii Republicii Moldova și inițierea unor dialoguri bilaterale în domeniul economic, investițional, cultural și academic;

3) caritate: membrii diasporei au o legătură emoțională și culturală puternică cu persoanele social-vulnerabile din Republica Moldova [15, p. 11].

Republica Moldova, după destrămarea Uniunii Sovietice a trecut prin mai multe valuri de emigrări. Drept rezultat numărul populației Republicii Moldova, conform datelor oferite de ultimul recensământ, a scăzut cu un milion de oameni. Magenta Consulting a demarat un studiu în rândul părinților moldoveni, care a arătat câți dintre părinți au copii plecați peste hotare.

Aproape 9 din 10 părinți se pot lăuda cu copii rămași acasă

Conform studiului marca Magenta Consulting, circa 70% din moldoveni sunt părinți. Rezultatele studiului indică faptul că în cazul a 86% de părinți, copiii sunt în Moldova, 14% din părinți au copii care muncesc în afara țării, dar sunt în continuare cetățeni ai Republicii Moldova și 9% de moldoveni au copii care sunt plecați din țară și care s-au stabilit cu traiul permanent în acea țară.

Poziția față de emigrări a părinților de minori

Sondajul realizat de Magenta Consulting a urmărit, de asemenea, să afle care sunt viziunile părinților care au copii ce încă nu au împlinit 16 ani în legătură cu o eventuală plecare peste hotarele țării. Rezultatele arată că 65% dintre părinți nu vor ca odată deveniți maturi, copiii lor să plece din Moldova, 15% din moldoveni ar vrea ca odraslele lor să-și facă studiile în altă țară, dar la finalizarea acestora, să se întoarcă acasă, iar 5% ar vrea ca copiii lor să câștige un ban peste hotare cu condiția să se întoarcă acasă. Totuși, există și cei care le doresc fiilor și fiicelor lor

să se stabilească permanent cu traiul într-un stat străin – 13% [16].

Principala disfuncție a migrației față de familie și relațiile familiale se manifestă prin influența asupra stabilității acestora. Practic toți respondenții menționează că destrămarea căsătoriilor în urma migrației devin un fenomen destul de răspândit. Sunt familii distruse din cauza migrației, copiii nu primesc acea educația care le trebuie, și sunt multe cazuri de divorț [17, p. 265].

Evoluția fenomenelor demografice, precum și fluxurile migratorii, atât externe, cât și interne, își găsesc reflectare în repartizarea populației pe sexe și vârste.

Populația de sex feminin continuă să fie predominantă (51,9% din total populație în 2004 și 52,3% în 1989).

Impactul migrației asupra situației sociodemografice

Migrația internațională constituie un factor important în dezvoltarea demografică a țării, având atât un impact direct – imediat, cât și unul indirect – în timp. Procesele migraționale influențează negativ indicatorii sociodemografici: numărul populației, numărul copiilor nou-născuți și structura pe vârste, nupțialitatea și divorțialitatea.

În 2015, mai mult de un milion de migranți și refugiați au trecut în Europa, ceea ce a generat o adevărată criză în țările care s-au confruntat cu aflusul acestora și a creat dezbinare în cadrul UE privind modul de gestionare a reșezării oamenilor. *Criza migranților: Migrația în Europa explicată în șapte diagrame* este titlul sub care mass-media străine, într-un articol publicat pe site-ul BBC-News, a prezentat aspecte privind criza generată în rândul statelor membre ale UE, în domeniul migrației și azilului, răspunzând la un număr de șapte întrebări, după cum vom arăta pe scurt în cele ce urmează.

1) Răspunsul la întrebarea: *Din ce țări provin migranții?*

Conflictul din Siria continuă să fie *cel mai important factor al migrației*, precum și violențele care au loc în Afganistan și Iraq, abuzurile în Eritreea și sărăcia din Kosovo.

2) Răspunsul la întrebarea: *Ce destinații au migranții?*

Germania a primit *cel mai mare număr de noi cereri de azil*, în 2015, peste 476 000.

Ungaria a ocupat *locul al doilea pentru cererile de azil*, având 177 130 de cereri.

3) Răspunsul la întrebarea: *Cum ajung migranții în Europa?*

Organizația Internațională pentru Migrație (OIM) a estimat că mai mult de 1 011 700 *migranți au sosit pe mare*, în 2015, și aproape 34 900 *pe uscat*. Forța de frontieră externă a UE, Frontex, monitorizează rutele utilizate de migranți și numărul celor care ajung la frontierele Europei și a apreciat că numărul de trecere în Europa, în 2015, a fost mai mare de 1.800.000.

4) Răspunsul la întrebarea: *Cât de periculoasă este călătoria?*

Conform OIM, a fost raportat un număr de peste 3 770 migranți care au murit încercând să traverseze Marea Mediterană, în 2015.

5) Răspunsul la întrebarea: *Ce țări europene sunt afectate cel mai mult?*

Deși Germania a avut cele mai multe cereri de azil în 2015, Ungaria a avut

cel mai mare număr de cereri în raport cu populația sa. Aproximativ 1 800 de refugiați, la 100 000 de locuitori din populația Ungariei, au cerut azil în 2015. A urmat Suedia cu aproximativ 1 667 de cereri de azil, la 100 000 de locuitori. Numărul de cereri pentru Germania a fost de 587, la 100 000 de locuitori. La nivelul UE, *media a fost de 260 de cereri de azil, la sută de mii de locuitori.*

6) Răspunsul la întrebarea: *Cum a reacționat Europa?*

Tensiunile din UE au fost în creștere din cauza sarcinii disproporționate cu care se confruntă anumite țări, în special: Grecia, Italia și Ungaria.

7) Răspunsul la întrebarea: *Câte cereri de azil sunt aprobate?*

În 2015, deși numărul persoanelor care au solicitat azil a fost mult mai mare, țările UE au oferit azil la un număr de circa 292 540 refugiați. În același an, mai mult de un milion de migranți au solicitat azil, dar cererea de azil poate urma o procedură de lungă durată.

În 2015, în Germania au sosit în jur de 1,1 milioane de solicitanți de azil, reprezentând un număr record, care a pus o mare presiune asupra autorităților locale. Cancelarul german Angela Merkel a declarat că Germania va avea grijă de refugiați autentici, îndeplinind datoria umanitară internațională. Germania dorea ca partenerii săi din UE să accepte cote obligatorii, pentru a răspândi migrația la nivelul UE. Franța, Italia și Grecia au sprijinit această soluție, dar liderii UE în ansamblu au decis asupra unui sistem voluntar [4, p. 55].

Criza migrației este analizată retroactiv de Președintele Donald Tusk în **Raportul de activitate al Consiliului European**, decembrie 2014 - aprilie 2016, în cuprinsul căruia arată că aceasta reprezintă o perioadă de provocări unice, în care un flux inexorabil de oameni a devenit cea mai gravă criză, după al Doilea Război Mondial, fiind prioritate protejarea valorilor fundamentale – solidaritatea, libertatea și unitatea.

Statisticile Eurostat privind cererile de azil în UE au relevat că în 2015, statele membre ale UE au acordat protecție la mai mult de 330 000 solicitanți de azil, ceea ce **reprezintă o creștere cu 72 % în raport cu anul 2014.**

Potrivit datelor provenite de la Eurostat, Biroul de statistică al Uniunii Europene, **principalii beneficiari ai stării de protecție în UE, în 2015, au fost cetățenii din Siria** (166.100 persoane, 50% din numărul total al persoanelor care au obținut acest statut în UE).

În 2015, cel mai mare număr de persoane care au obținut statut de protecție a fost înregistrat în Germania (148 200, cu 212 % mai mult față de 2014).

Opinii ale liderilor europeni privind migrația, exprimate în mass-media, au relevat implicațiile crizei.

În luna mai 2016, în discursul rostit la Vatican, Schulz a estimat că Europa „se confruntă cu ceea ce ar putea fi o probă dificilă pentru unitatea ei”, referându-se la *criza refugiaților*, care în opinia sa *poate fi rezolvată prin aplicarea cotelor obligatorii.*

În 2015, deși Germania a avut cele mai multe cereri de azil, Ungaria a avut cele mai multe solicitări în raport cu populația sa.

Germania dorea ca partenerii săi din UE să *accepte cote obligatorii*, pentru a răspândi migrația la nivelul UE. Franța, Italia și Grecia au sprijinit această soluție,

dar liderii UE în ansamblu au decis asupra unui sistem voluntar.

Așadar, evenimente precum *criza migrației* pot răsturna deviza Uniunii Europene „Unitate în diversitate” și pot genera unele consecințe pe termen lung, greu de estimat și de gestionat” [4, p. 55-56].

Rata natalității, potrivit datelor statistice oficiale pentru anul 2014, înregistrează tendințe de descreștere – 10,9 nou-născuți vii la 1 000 de locuitori. La acest indicator Republica Moldova deține al doilea loc în rândul țărilor cu venit mic-mediu din lume.

Ponderea copiilor sub 15 ani s-a micșorat, iar procesul de îmbătrânire demografică s-a accentuat, deoarece migrează preponderent persoanele tinere, cu vârstă aptă de muncă. Prin urmare, coeficientul îmbătrânirii (numărul persoanelor în vârstă de 60 de ani și mai mult de 100 de locuitori) este de 16,2 persoane, indicator ce denotă că Republica Moldova se confruntă cu un proces accentuat de îmbătrânire demografică, conform scării G.Bojio-Garnier [15, p. 10].

În perioada analizată a crescut cu 3,5 ani vârsta medie a populației, fiind de 35,3 ani, a femeilor – 36,8 ani și a bărbaților – 33,6 ani (conform datelor recensământului populației din 1989, vârsta medie a populației constituia 31,8 ani, a femeilor – 33,3 ani și a bărbaților – 30,1 ani) [18, p. 15].

Situația similară o reprezintă cele mai recente studii prin intermediul statisticilor noi. Astfel, Republica Moldova se află în perpetuu declin demografic pe o perioadă de 24 de ani consecutiv. Acestor factor e cauzat și de faptul că în țară se nasc tot mai puțini copii. În 2013, numărul nou-născuților a scăzut cu 4%, în comparație cu 2012. Astfel, migrația peste hotare a provocat declinul demografic al țării – circa 18% în ultimii 20 de ani.

Se estimează că menținerea acestui trend negativ va reduce numărul populației până în anul 2050 cu încă 20%.

În prezent R. Moldova se află în topul țărilor afectate de procesele migraționale. Migrația are loc în două direcții: internă (de la sat la oraș) și externă (pentru muncă, scop educațional, afaceri sau turism). Conform datelor statistice oficiale înregistrate circa 370 000 de emigranți (cifra neoficială constatând circa 800 000 de cetățeni) au plecat în străinătate numai cu scopul angajării în câmpul muncii, iar volumul remitențelor în urma migrației atinge proporții considerabile de 33%-37% față de PIB.

R. Moldova este afectată și de fenomenul de exod intelectual, din cei care pleacă, intelectualii reprezintă 18%. Acest grup de migranți este formată de ingineri, medici, învățători, juriști și economiști.

La începutul sec. XXI numărul imigranților, cei care s-au stabilit cu traiul permanent în R. Moldova, constituie 1,2-2,7 mii persoane anual și repatriați 1,5-2 mii persoane/an. Cei mai mulți imigranți au venit din Ucraina, Turcia, România, Rusia, Israel și alte state. Majoritatea au imigrat cu scopul muncii și din motive familiale, restul pentru studii. Jumătatea din repatriați provin din Rusia, un sfert le revine celor din Ucraina.

În procesele migraționiste din prezent la nivelul comunitar respondenții au menționat două etape ale migrației. Prima etapă a fost caracteristică pentru peri-

oada inițială a schimbărilor economice în Republica Moldova. Migrația la această etapă a fost cauzată de scăderea bruscă a nivelului de trai al populației rurale și urbane la începutul anilor 1990 ai sec. XX. Din această cauză scopul migraților a fost supraviețuirea. Deoarece în urma terapiei de șoc la marginea supraviețuirii s-au pomenit toate păturile sociale și categoriile societății moldovenești, conținutul contingentului migraților nu a fost omogen, ci se caracteriza printr-o componență socială foarte pestriță [17, p. 258].

Situația demografică în Republica Moldova în anul 2015-2016

Biroul Național de Statistică informează că, în anul 2015 evoluția proceselor demografice se caracterizează prin creștere față de anul 2014 atât a natalității, cât și a mortalității generale, la fel și a valorii indicatorului de scădere naturală a populației. Pe parcursul perioadei analizate rata totală de fertilitate rămâne a fi scăzută (1,24 - 1,30 nașteri la o femeie).

Biroul Național de Statistică informează că în anul 2016 evoluția proceselor demografice se caracterizează prin descreștere față de anul 2015 a principalilor indicatori demografici (Tabelul 1).

Tabelul 1. Evoluția principalilor indicatori demografici în anii 2012-2016

Denumirea indicatorilor	2012	2013	2014	2015	2016	2014 în % față de 2013	2015 în % față de 2014	2016 în % față de 2015
Nr. pop. la sf. an. mii persoane	3559,5	3557,6	3555,2	3553,1	3 550,9	99,9	99,9	99,9
Născuți-vii, persoane	39435	37871	38616	38610	37 394	102,0	100,0	96,9
Decedați, persoane	39560	38060	39494	39906	38 489	103,8	101,0	96,4
din care, copii sub 1 an	387	359	372	375	353	103,6	100,8	94,1
Scădere naturală	125	189	878	1296	1 095	de 4,6 ori	de 1,5 ori	84,5
Rata totală de fertilitate	1,28	1,24	1,26	1,30	1,28	101,6	103,2	98,5
Numărul căsătoriilor	24262	24449	25624	24709	21 992	104,8	96,4	89,0
Numărul divorțurilor	10637	10775	11130	11199	10 605	103,3	100,6	94,7

Datele NU sunt recalulate în baza datelor recensământului populației și al locuințelor (RPL) din anul 2014.

Numărul populației stabile a Republicii Moldova la 1 ianuarie 2016 a constituit 3553,1 mii persoane, din care 1511,1 mii (42,5%) – populația urbană și 2042,0 mii (57,5%) – cea rurală. Repartizarea populației după sexe se prezintă astfel: 51,9% (1844,0 mii persoane) – femei și 48,1% (1709,1 mii persoane) – bărbați, menținându-se, astfel, proporțiile anului precedent.

Structura pe vârste a populației poartă amprenta caracteristică unui proces de îmbătrânire demografică, datorat în principal nivelului scăzut al natalității.

Natalitatea și fertilitatea. Numărul născuților-vii în anul 2015 a fost de 38 610, rata natalității constituind 10,9 născuți-vii la 1000 locuitori (nivelul anului 2014).

Nivelul natalității în localitățile rurale (12,3‰) este mai înalt decât în localitățile urbane (9,0‰).

Anual se nasc mai mulți băieți decât fete. În 2015, din numărul copiilor născuți-vii 51,7% au fost băieți, raportul de masculinitate fiind de 107 băieți la 100 fete.

Majoritatea copiilor s-au născut în unitățile sanitare cu asistență medicală.

În funcție de greutate la naștere, 94,6% din născuții-vii au avut peste 2500 grame. Cei mai mulți copii (96,7%) s-au născut după o durată a sarcinii de peste 35 săptămâni.

Distribuția născuților-vii după grupa de vârstă a mamei evocă concentrarea acestora până la vârsta de 30 de ani. Se păstrează tendința de micșorare a numărului născuților de mame în vârstă sub 20 de ani, reprezentând 7,5% din numărul total al născuților-vii, față de 7,7% – în anul 2014.

Vârsta medie a mamei la prima naștere a fost de 24,9 ani. Mamele din mediul rural nasc la o vârstă mai mică (24,1 ani) decât mamele din mediul urban (26,5 ani).

În anul de referință s-a înregistrat o scădere a ponderii născuților-vii de rangul I, constituind 44,3%, pe când ponderea născuților-vii de rangul II a crescut. Majoritatea copiilor născuți în familiile numeroase revin mamelor din mediul rural.

Conform situației juridice, în anul 2015 numărul copiilor născuți în afara căsătoriei a fost de 8471 (21,9% din numărul total al născuților-vii), cu 2,9 la sută mai mult decât în 2014.

Numărul născuților-vii în anul 2016 a fost de 37 394, fiind în descreștere cu 1216 (3,1%) față de anul 2015. **Rata natalității constituie** 10,5 născuți-vii la 1000 de locuitori. Nivelul natalității în localitățile rurale (11,8‰) este mai înalt decât în localitățile urbane (8,8‰).

Distribuția născuților-vii după grupa de vârstă a mamei evocă concentrarea acestora până la vârsta de 30 de ani. Se păstrează tendința de micșorare a numărului născuților de mame în vârstă sub 20 de ani, reprezentând 7,2 % din numărul total al născuților-vii, față de 7,5% – în anul 2015.

Vârsta medie a mamei la prima naștere a fost de 24,0 ani. Mamele din mediul rural nasc la o vârstă mai mică (23,6 ani) decât mamele din mediul urban (25,1 ani).

În anul de referință s-a înregistrat o scădere, comparativ cu anul precedent a **ponderii născuților-vii de rangul I, constituind 42,0%, pe când ponderea născuților-vii de rangul II a crescut.** La fel ca în anul precedent, în 2016 majoritatea copiilor născuți în familiile numeroase revin mamelor din mediul rural.

Conform situației juridice, în anul 2016 numărul copiilor născuți în afara căsătoriei a fost de 8270 (22,1% din numărul total al născuților-vii), cu 2,4 la sută mai puțin decât în 2015.

Rata natalității prezintă diferențieri în profil teritorial. Cele mai mici rate ale natalității s-au înregistrat în mun. Chișinău (8,5%), mun. Bălți (9,6%), precum și în raioanele Ocnița, Basarabeasca, Taraclia, Briceni (8,2 -9,5%), iar cele mai înalte rate s-au înregistrat în Ștefan-Vodă, Singerei, Criuleni, Ungheni, Șoldănești și Fălești (12,5 - 12,9%).

În anul 2016 au decedat 38 489 persoane, cu 1417 persoane (3,6%) mai puțin comparativ cu anul precedent.

Rata mortalității generale a constituit 10,8 decedați la 1000 de locuitori. Se menține decalajul dintre ratele mortalității generale pe medii: în mediul urban au fost înregistrați 8,4 decedați la 1000 de locuitori, în cel rural – 12,6. Diferența semnificativă dintre ratele mortalității generale pe medii este rezultatul unui proces mai accentuat de îmbătrânire demografică a populației din mediul rural.

Structura mortalității pe clase ale cauzelor de deces practic nu s-a schimbat: cele mai multe decese (57,0%) au drept cauză bolile aparatului circulator, urmate de tumori (16,2%), bolile aparatului digestiv (9,6%), accidentele, intoxicațiile și traumele (7,0%), bolile aparatului respirator (4,4%) și alte cauze (5,8%).

Mortalitatea masculină, specificată pe cauze de deces, diferă de cea feminină. „Supramortalitatea masculină” a fost de 2,4 ori mai mare, în cazul bolilor infecțioase și parazitare, de 3,6 ori – pentru accidente, intoxicații și traume, de 2,3 ori – boli ale aparatului respirator și de 1,4 ori în cazul tumorilor. „Supramortalitatea feminină” s-a înregistrat numai în cazul bolilor aparatului circulator – de 1,2 ori.

Numărul copiilor decedați în vârstă sub un an în 2016 a fost de 353, rata mortalității infantile constituind 9,4 decedați în vârstă sub un an la 1000 născuți-vii. Cele mai scăzute rate ale mortalității infantile au fost înregistrate în raioanele Briceni, Orhei, Rîșcani, Basarabeasca, Drochia și Cimișlia (2,9 -5,0 %), iar cele mai înalte – în raioanele Nisporeni, Glodeni, Hîncești, Cantemir, Șoldănești și Taraclia (13,6-18,4%).

Speranța de viață la naștere în 2016 s-a schimbat destul de semnificativ în comparație cu 2015, constituind 72,2 ani. Femeile trăiesc mai mult decât bărbații în medie cu 8 ani. Acest decalaj se datorează nivelului mai înalt al mortalității premature a bărbaților. Datorită nivelului diferențiat al mortalității, durata medie a vieții locuitorilor din mediul urban a fost mai mare decât a celor din mediul rural, cu 4,7 ani (Tabelul 2).

Tabelul 2. Speranța de viață la naștere în anii 2012-2016

Anii	Total			Mediul urban			Mediul rural		
	Ambele sexe	Bărbați	Femei	Ambele sexe	Bărbați	Femei	Ambele sexe	Bărbați	Femei
2012	70,99	67,08	74,86	73,42	69,31	77,24	69,55	65,71	73,40
2013	71,85	68,05	75,55	74,01	70,08	77,60	70,53	66,76	74,29
2014	71,48	67,52	75,39	74,10	70,35	77,51	69,81	65,81	74,01
2015	71,56	67,54	75,55	74,12	70,15	77,77	69,90	65,91	74,08
2016	72,17	68,14	76,15	75,00	71,25	78,37	70,34	66,23	74,67

În 2016 s-au încheiat 22,0 mii **căsătorii**, cu 11,0 la sută mai puțin comparativ cu anul precedent, **rata nupțialității** constituind 6,2 căsătorii la 1000 de locuitori.

Cei mai mulți bărbați care s-au căsătorit în 2016 aparțin grupei de vârstă 25-29 ani (39,3%), iar femeile din grupa de vârstă 20-24 ani (38,4%). Vârsta medie la prima căsătorie a fost pentru bărbați de 28,3 ani și pentru femei de 25,6 ani. Căsătoriile pe medii după vârsta soțiilor se reprezintă astfel: 11,3% din numărul căsătoriilor înregistrate la sate au fost încheiate de femei în vârstă sub 20 de ani, față de 3,8%, în mediul urban

Din totalul căsătoriilor înregistrate în 2016, cele încheiate de persoane celibatate au reprezentat 82,1% pentru bărbați și 83,0% pentru femei. Proporția persoanelor divorțate, care s-au recăsătorit, a fost de 17,0% la bărbați și 15,6% la femei, iar proporția persoanelor văduve care s-au recăsătorit a constituit respectiv 0,9% și 1,5%.

Numărul divorțurilor pronunțate prin hotărârile judecătorești a fost în 2016 de 10,6 mii, cu 5,3% mai puțin față de anul 2015, revenind în medie 3,0 divorțuri la 1000 locuitori.

În anul 2016 din totalul divorțurilor au intervenit după o perioadă de căsnicie mai mică de 5 ani 27,2%, 5-9 ani – 26,4%, urmate de căsătoriile desfăcute după o perioadă cuprinsă între 10-14 ani (14,9%), 15-19 ani (9,5%), 20 ani și peste (22,0%). Durata medie a căsătoriei desfăcute prin divorț a fost de 11 ani.

Numărul preliminar al populației stabile în Republica Moldova la 1 ianuarie 2017

Biroul Național de Statistică anunță că **numărul preliminar al populației stabile în Republica Moldova la începutul anului 2017** a constituit 3550,9 mii persoane în scădere față de aceeași perioadă a anului 2016 cu 2,2 mii persoane. Mai mult de jumătate din populația țării o constituie locuitorii mediului rural – 2034,1 mii persoane sau 57,3%, iar în mediul urban – 1516,8 mii persoane sau 42,7%.

Biroul Național de Statistică (BNS) anunță că **numărul populației stabile al Republicii Moldova la 01.01.2017** a constituit 3550,9 mii și nu este recalculat în baza datelor recensământului populației și al locuințelor (RPL) din anul 2014. În acest context vă informăm că BNS, cu asistența tehnică a partenerilor de dezvoltare, va elabora metodologia de reconciliere a indicatorilor demografici conform datelor RPL 2014, și respectiv recalcularea principalilor indicatori statistici ce au la bază numărul populației. Această activitate se va derula în semestrul II al anului curent.

Astfel, la situația din 01.01.2017 mai mult de jumătate din populația țării o constituie locuitorii mediului rural – 2 034,0 mii persoane, sau 57,3%. În mediul urban locuiesc 1516,8 mii persoane, sau 42,7%. Repartizarea populației după sexe se prezintă astfel: 51,9% (1843,5 mii persoane) – femei și 48,1% (1707,4 mii persoane) – bărbați.

Structura populației pe grupe mari de vârstă se caracterizează prin ponderea populației sub vârsta aptă de muncă de 17,0 la sută, în vârsta aptă de muncă – 64,5 la sută, peste vârsta aptă de muncă – 18,5 la sută. Până la vârsta de 45 de ani preponderentă este populația de sex masculin, iar de la vârsta 45 de ani și peste femeile sunt majoritate.

Coeficientul îmbătrânirii populației (numărul persoanelor în vârstă de 60 de ani și peste la 100 de locuitori) a constituit 17,2%. Aproximativ 17,1% din populația rurală a depășit vârsta de 60 de ani și peste, în totalul populației feminine din mediul rural ponderea femeilor vârstnice fiind de 20,1% [19].

Fluxurile emigraționale reprezintă un interes și o preocupare primară pentru RM. La acest capitol putem menționa că condițiile de imigrare în Republica Moldova în scop de muncă nu sunt extrem de riguroase, iar evidența lucrătorilor imigranți este ținută de autoritatea competentă pentru ocuparea forței de muncă prin Sistemul informațional automatizat, în condițiile legii [20, art. 4].

Concluzii privind analiza indicilor cantitativi și calitativi supuși cercetării. Sprijinirea migrației și a dezvoltării este o componentă integrantă a politicii Uniunii Europene privind migrația. Dialogul ONU la nivel înalt privind migrația, noiembrie 2006, a subliniat că migrația poate avea un impact pozitiv asupra dezvoltării și a pus în discuție identificarea metodelor și mijloacelor adecvate care ar maximiza beneficiile de dezvoltare și ar diminua efectele negative ale migrației. Dialogul la nivel înalt a demonstrat angajamentul ferm al statelor membre, entităților ONU, a observatorilor, a societății civile și a sectorului privat în examinarea relațiilor și sinergiilor dintre migrația internațională și dezvoltare în favoarea țărilor de origine și de destinație a migranților [21, p. 7].

Migrația se asociază în conștiința oamenilor cu viața bogată, asigurată. „Trăiesc bine, au surse financiare, în special copiii sunt bine hrăniți, sunt mai sănătoși ș.a”

Conchidem că asigurarea realizării, aplicării și protejării la maxim a drepturilor și intereselor cetățenilor Republicii Moldova stabiliți peste hotare, „de facto”, nu doar declarativ, „de iure” prin intermediul implementării mecanismului de integrare a domeniului diasporei, migrației și dezvoltării în strategiile și planurile de dezvoltare națională.

Legalizarea migrației, crearea condițiilor favorabile pentru investirea mijloacelor câștigate sunt acele propuneri pe care le susține autorul studiului, realizarea cărora, în opinia sa, poate îmbunătăți situația migranților. Pe de altă parte, creșterea nivelului de viață al populației țării la nivel local vor micșora însuși procesul de migrațiune.

Astfel, este necesar de creat un mediu sigur și sănătos, democratic bazat pe relații de piață liberă, asigurate de concurența loială. Este absolut inimaginabilă înclinarea vectorului migrațional în sens invers fără pârghiile investiționale necesare, relevante pentru diaspora cea tânără.

În fine, noi propunem realizarea obiectivelor strategice ale politicii de stat în domeniul relațiilor cu diaspora: implementarea mecanismului de integrare a domeniului diasporei, migrației și dezvoltării în strategiile și planurile de dezvoltare națională; aplicarea abordării integrate a domeniului diasporei, migrației și dezvoltării la nivel local; consolidarea capacităților persoanelor responsabile de domeniul diasporei, migrației și dezvoltării din cadrul autorităților publice centrale și locale.

Soluții propuse:

1. Elaborarea și realizarea programelor în adresa diasporei Republicii Moldova.

2. Oferirea protecției, consolidării legăturii dintre diaspora și Țara-mamă.
3. Susținerea și favorizarea consolidării societății civile din cadrul diasporei Republicii Moldova.
4. Promovarea în mass-media națională a evenimentelor organizate de reprezentanții diasporei.
5. Facilitarea căilor de dezvoltare a comunicării și dialogării cu diaspora.
6. De legalizat migrația și creat teren favorabil pentru investiția banilor câștigați, de dezvoltat micul business.
7. De plătit salarii bune elitelor intelectuale, adică celor care lucrează în sfera bugetară, pedagogilor, medicilor.
8. De perfecționat cadrul legislativ din domeniu fiscal și al antreprenoriatului.
9. De eliminat corupția și cumătrismul instituțional.
10. De creat locuri la buget și burse pentru copiii dotați și concursul pentru aceste locuri să fie real.

În procesele migraționiste sunt implicate mase semnificative ale populației active din comunitățile locale ceea ce agravează unele dimensiuni la nivel local. Migranții devin cei mai activi membri ai comunităților locale. Dat fiind faptul că comunitățile și așa dispun de un potențial uman nesemnificativ (cel puțin comparativ cu orașele), acest proces poartă pentru ei un caracter dureros. Orientările migraționiste nu se realizează doar din cauza lipsei mijloacelor financiare necesare și organizării plecării în altă țară.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Radu Topor, „Rezumate la Geografie: pentru clasele 10-12”: pregătire pentru examenul de bacalaureat, ediția a VI-a, Chișinău: Teo-Educațional, 2015, (Tipogr. „Bons Offices”), p. 116.
2. Curs în domeniul migrației: Manual de instruire: Elaborat în cadrul proiectului „Consolidarea capacităților de instruire și analiză în domeniul migrației în Republica Moldova și Georgia (GOVAC)”, ICMPD, Centrul Internațional pentru Dezvoltarea Politicilor Migraționale, aprilie 2013, p. 5.
3. Radu Topor, „Rezumate la geografia Republicii Moldova pentru clasele 8-9”, Ch.: Teo-Educațional, 2008, (F.E.P. „Tipografia Centrală”), p. 36-37.
4. Mihai Cristian Apostolache, „Europa în derivă – de la unitate în diversitate la diversitate fără unitate”, – efecte juridice, sociale, politice, economice și culturale. Conferință internațională, 2016, Ploiești, București: Editura Universitară, p. 16.
5. Legea nr. 200 din 16.07.2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova, Publicat: 24.09.2010 în Monitorul Oficial nr. 179-181, art. nr: 610. Data intrării în vigoare: 24.12.2010, art. 6.
6. Sorin Cace, Vasile Cantarji, Nicolae Sali [et. al.], „Romii în Republica Moldova”, Casa Editorial-Poligrafică: „Bons Offices”, Chișinău, 2007, p. 15.
7. Ghidul Migranților în Republica Moldova, Biroul Migrație și Azil al Ministerului Afacerilor Interne al R. Moldova, Programul tematic al CE privind migrația și azilul; Chișinău, 2013, p. 18.

8. Mihail Revenco, Tatiana Bulimaga, „Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova; Științe socioumaniste: Vol. II, Chișinău: CEP USM, 2012, p. 215.

9. Constantin Moștoflei, dr. Nicolae Dolghin, „Studii de securitate și apărare” / Vol. 2, coord.: dr. Constantin Moștoflei, dr. Nicolae Dolghin, București: Editura Universității Naționale de Apărare, 2005, p. 48.

10. Toate cifrele prezentate (cu excepția punctului G) se referă la perioada de 12 luni care a precedat perioada de colectare a datelor în mai-august 2013. Aceste constatări sunt orientative și pot fi supuse revizuirii finale.

11. http://www.brd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/09_nexus_moldova_date_relevante_despre_migratia_din_moldova_2013_rom.pdf, prezentate oficial de către Biroul Relații cu Diaspora al Guvernului Republicii Moldova, accesat la data de 28.10.2017.

12. Gheorghe Ciocanu (președinte) [et. al.]; com. program: Florentin Paladi [et. al. „Integrare prin cercetare și inovare”, Conferință științifică națională cu participare internațională (2016, Chișinău), Rezumate ale comunicărilor, 28-29 sept./com.org.:], Chișinău: CEP USM, 2016, Științe Socioumaniste: Vol-II, p. 106.

13. Actualmente statele membre ale UE sunt în număr de 28.

14. Maria Vremiș, Viorica Craievschi-Toartă, Eugeniu Burdelnii, Anne Herm [et. al.], „Profilul Migrațional Extins al Republicii Moldova”, Elaborat pentru Organizația Internațională pentru Migrație (OIM), p. 37.

15. STRATEGIA NAȚIONALĂ „DIASPORA-2025”, Aprobata prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 200 din 26.02.2016. Publicată: 04.03.2016 în Monitorul Oficial nr. 49-54 / art. nr. 230 Programul Global Comun OIM/PNUD „Integrarea Migrației în Strategiile Naționale de Dezvoltare”, implementat de Biroul pentru Relații cu Diaspora al Cancelariei de Stat a Republicii Moldova cu suportul OIM și PNUD și cu finanțare din partea Agenției Elvețiene de Cooperare și Dezvoltare (SDC), p. 5.

16. <http://diez.md/2016/05/13/studiu-migratia-prin-ochii-parintilor-moldoveni-unde-si-ar-dori-sa-invete-si-sa-munceasca-copii-lor/>

17. Moșneaga V., Mohammadifard, Gh. Corbu-Drumea L. „POPULAȚIA REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL MIGRAȚIILOR INTERNAȚIONALE”. Materialele conferinței științifice internaționale, Chișinău, 9-10 noiembrie 2005. / UNESCO, USM, „Dialog Intercultural”, “CAPTES”. Vol. II. – Iași, 2006, p. 265.

18. Recensământul populației = Перепись населения = Population census, 2004: Culeg. statistică : [În 4 vol.] / Biroul Naț. de Statistică al Rep. Moldova. – Ch.: Statistica, 2006 (F. E.-P. „Tipogr. Centrală”). – (Statistica Moldovei) – Text paral.: lb. rom., rusă, engl. – Vol. 1. Caracteristici demografice, naționale, lingvistice, culturale = Demographic, national, linguistic, cultural characteristics. – 2006, p. 15.

19. <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5523>.

20. Legea nr. 180 din 10.07.2008 cu privire la migrația de muncă, Publicat: 29.08.2008 în Monitorul Oficial nr. 162-164, art. nr: 598. Data intrării în vigoare: 01.01.2009, art. 4.

21. Lăsați în urma migrației: persoane în etate și copii din Moldova Studiu național realizat de HelpAge International și UNICEF, Ed. „Pontos”, Chișinău, 2010, p. 7.